

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА ПОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 нов. месечно. — ЗА ОГЛАСИ НАПЛАЋУЈУ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 нов. и 30 за јиг сваки пут.

ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

(Наставак.)

Да је Шекспир икад на то помислио, да ће некад дела његова разнити се по свима крајевима хришћанства у издањима без броја и у преводима и владати укусом свега изображенога света: био би се он заиста побринуо, да сам дела своја преда потомству не само у са свим коректном издању, већ и у разумљивом за свакога, а не би у својој најбезазленијој небризи оставило слепоме случају њихово издавање на свет.

Како пак жалибоже он то пропусти и сам не издаде на свет своја дела целокупно, него она изађоше тек након седам година по самрти му, и у издању томе би још осамнаест дојде нештампатах комада, осим оних, пре тога на средње коло (кварат) напечатаних — морамо се задовољити, да те драме претресамо, какве их имамо по том најстаријем целокупном издању, а у тексту, како га утврди савесна критика. Сваки читалац, који уме мислити, трудиће се, на основу овога текста, да проникне у интенције песникове, којих се он држао у сваком свом комаду појединце и у разним карактерима, али је са свим неупутно, кад би ко мудрујући подметао ствари у тексту, којих тамо није. Лако се може ком учинити, да је ова примедба излишна, за то морам с неколико примера да показам, да то она није. Још и данас може се чути у Немачкој, како и најдаровитији људи тумаче Отела, да је „трагедија љубоморна“ и ово је тумачење тако мања уаело, да тај честици принац-млетачки иде и у народу од уста до уста као страшило љубоморе од искони. Овако је поимање пак са свим погрешно, о чему ће се свако лако уверити, ако прочита тај комад без зајора. Шекспир није ни мислио на то, да од Отела начини јунака за приказ љубоморе; он је баш напротив, цртајући карактер тога прица,

са свим јасно и намерно чувао се сваког по-теза, о којег би се то тумачити могло. Љубомора пониче из неповерења, а о неповерењу нема у Отелу ни трага. Он повераја Дездемону, с којом тек што се венчао, Јагу, да је одведе у Кипар: били то чинио човек, у којега је и најмањег замета к љубомори? Дездемона и сама каже за њу Емилији, да није љубоморан, а он то посвежочава својим речма и делима. Он је човек, који сваком верује, и поверење његово тек се онда изметне у противност, кад се очевидно увери о оном, што му Јаго нечуvenим лицем-рисањем уврти у главу. Што је та очигледност варљива, то ништа не чини; Отело мора, по свему што је томе предходило, да верује што је видио. Метнико случај, Дездемона је доиста крива била: били онда коме у очи пало, да држи, да је Отело онако радио што је љубоморан био? С таким човеком песник би лакше на крај изашао, него ли је у том комаду, где се све силе уметности, сплетка, лукавство па чак и случај уплете, да се катастрофа оправда.

Као што Отела држе без разлога за љубоморника, исто тако без основа начинише и од Мекбета, да је „од поникла велик и честит карактер,“ а за тако схватање нема у читавој тој трагедији ни најмање потврде.

Шекспиров Мекбет није човек, који треба најпре да буде искушен и заведен, па да прохрчи себи пута к величини убијством, или да му се најпре у срце засеје семе зла, које је одавна тамо и већ у вис набујало у оно доба, кад ступи пред нас.

На тако криво тумачење наилазимо ми још и код много других карактера шекспирових, а то бива отуд, што су ради филозофијски тумачи драме тога великога Британца да изводе

„из идеје“ а карактере да сложе са аристотелским захтевима перипетије, с друге пак стране да се на невољи опрости преданог, погрешног мишљења, особито где се то може тицати великих људи.

Највише помаже за разумевање Шекспира строго историјски начин посматрања, кад се порекло његовој вештини и особини тражи у предходницима му и кад се његове драме тачно упореде с изворима, из којих је он црпео. Лако ће се човек тада уверити, како Шекспир, стварајући своје драме, није узимао за основу апстрактне идеје па да их он овалути, не, него готово свакда готове већ и у његово доба познате догађаје; шта више, често је и драме својих предходника, које су се публици особито донадале, само прерађивао, расветлио и дубље им мисли подао. Што је које градиво било познатије, тим је крахи бивао песник у експозицији, у извађању, као што је и пр. краљ Лир, од којега би се прве појаве у старијој драми, коју је наш песник прерадио, многом читатоцу боље допале него ли у шекспировом комаду, а песничка вредност тога старијега комада кад је у целоме узмеш и упоредиш, долази ти као бакар и злато.

Може човек Шекспира највећма ценити, а зато опет до оправданог уверења доћи, да његови комади, ма да су у свему савршени у карактеристици, ипак не одговарају у свему захтевима драматске вештине, као што је схваћа наше доба. Ми држимо и. пр. с правом, да је то недостатак, што нам песник приказује прилике, које се могу сасма различно тумачити, као што је — осим многих других — умиљата прилика Офелија, коју у Немачкој по угледу на Гета већ су навикли да гледе за девојку путну и похотну, а код Енглеза је она стидљива, пупољаста безазленост.

И за једно и за друго од овога двога схватања могу се дати најтемељнији разлоги. За оно прво чудноват поступак хамлетов с Офелијом и она појава кад памећу помери, где пева вазорне речи из старинских балада о девојци обљубљеној, о девојци, што се краде за грешним моловањем, и т. д.; — за оно друго; као није Шекспир ни у којој другој драми, ниједан женски карактер створио, за који би се и најмање рећи могло да је похотан, те се отуд даје извести, како се он хотимице клонио тога да не прта таких карактера.

(Паставиће се.)

С Р И С К О П А Р О Д И О П О З О Р И Ш Т Е .

С Р И С К О П А Р О Д И О П О З О Р И Ш Т Е .

(Кин), позоришна игра од Александра Дима прешла је у недељу, 26. јануара о. г., први пут преко наше позорнице.

Мало има позоришних игара новије драматске школе францеске, које би и строжије захтеве позоришног света боље могле задовољити, као што је то ова. Гледаоца савлађују утиси мал' не узвишене природе, видећи, како се пред њима у најлепшој форми развијају догађаји, у којима он и нехотице тако рећи судлује, слушајући са позорнице речи, које одјекују у пајдаљим кутовима човечијег срца. Главни порок модарне драме францеске: тесногрудо локализање ситуације и тона на париско земљиште, отпало је са свим у овом делу почем је писац изабрао енглески саже. То јо сеји ни „мајстора“ Дима не би сачувало од тенденцијозног погледа на енглески парод, да је тај саже из политичког живота британског, али тиме, што је Дима узео грађу за своје дело из уметничког живота енглеског, сачуваше, с неизнатним изузетком, оне за гледаоца непријатне субјективности францеске, коју трезвећа критика осуђује с правом. Шинући „Кина“, Дима није био Францууз, него

уметник, и као такав искрени поштовач енглеског надмоћија на драмском пољу. Док Виктор Иго ладно, да не речемо иенавидно кантари шекспирова дела, клања му се Дима пред целим светом искрено и одушевљено, — једна карактерна особина, која му код безпристрасног странца може стећи само поштовања.

Вредно је, да упознамо пријатеље позоришне вештине са овим делом.

Чувени енглески глумац Кин (Ружић) је никог порекла. Детинство је провео међу акробатима, преврћући се на јавном тржишту за кору хлеба. Писац га нама представља већ као слављена глумца, и додирује његов постанак само за то, да јасније илуструје његов карактер. Тешто се дигла завеса у првом акту, говори се о Кину, и то у једном од најотменијих лордовских салона, код грофа Кефелда (Лукић). Дена Амија, грофица Госвилова (Ружићка), наглашује мало завидљиво, а мало злобно лепој Јелени сестри грофовој (Маринковићка), да опажа неку симптију између ње и Кина, а присути војвода галски, (Недељковић) који је за цело сам то опазио, прича на глас о неком „скандалу“, некој отмици чеке лепе девојке, Јелене Дембијеве (Л. Хаџићева) и називље Кина

главним јунаком у том скандалу. Леди Јелена, да богме, не сме јавно да га брами, али јој се на лицу види јасно радоње, кад угледа Кина где улази у дворану, те самим доласком сузбија сумњу. Поверавајући Јелени тајну, он не брами себе, него нападнуту девојку, и ту обрану као да веома радо слуша млада грофица. Други акат представља једну епизоду из кинова живота, која се не може лепом назвати, јер су пред нама Кин са његовим друговима у питањству позаспали. Сенка кинова; шаптач Саломон (Зорић) вишке пријатељ него слуга његов, брине се очински, да нико не види ту срамоту. Једнога по једнога буди и удаљава из куће разним измишљенимама. По што је и Кин испавао „цијанку“, дојази му у походе стари друг, полицијинел Пистол (Добриновић) и моли га, да хрсти његову најмлађу сестру. Кин се радо лажи да услуге своме негдашњем „господару“, тим пре што се јоп ради сећа кћери његове лепе Кети (Љ. Зорићева). Веселу ћуд уметникову замени сестра звиља, кад у собу ступи лепа Ана Дембијева, обожателька талијине вештине и њенога љубимца Кина. Она му исповеда, како тутор хоће да је уда против њезине воље за человека, којега не воли, и како је за то одбегла од њега и склонила се код своје рођаке у Лондону. За драматску вештину одушевљена девојка, хоће да се посвети позоришту, а Кин је одвраћа, пртаяјући јој у силном осећају јасне и тамне стране глумачког живота. За женскињу да како има некар глумачког живота многе горчине, а венац славе много више бодљика; али Ана се узда, да ће кинова помоћ, и њезино имање суврбити у том животу многе непогоде. То имање није мајено кад је на њу могао бацити око један лорд, а то је Мевиљ (Марковић), који је у разврату прохарчио очину преоставштину. Овај човек зна за аину наклоност према Кину, па да би је поузданаје освојио, подмеће јој писмо, подражавао киновој руци, те је позивље у један удаљени крај Лондона, где ће је лакше добити у своје руке. На срећу је акробатско друштво изабрало ту исту гостиону за весеље при крштењу, и у том се друштву нађе и Кин, кад уђе Ана у дворану. Он је веома задивљен, видећи своју пријатељицу на овом разглашном месту, а кад му она покаже његово писмо, он прорви неку сплетку, која грози безазленој девојци и узима је у заптијту. За мало улази и отмичар, који није нико други, већ главом лорд Мевиљ. Сукоб, који сад настаје између Кина и њега, сачињава кулминацију рада у овом комаду. Кин му на силу скира образину, и позивље га на двобој, на који не ће да пристане горди аристократа.

Овај је моменат употребио писац, да створи једну од најлепших ситуација на позорници. С одушевљењем, пуним горчине, ставља он личну заслугу сиромашног грађанина на супрот наслеђеним заслугама охоле аристокрације; кори Мевиља оптим речма, што је злоупотребио име његовог глумца, да дође до богатог мираза, и испраћа с посмехом великог господина из прљаве криме. Четврти је акат позориште у позоришту. Ми смо у гардероби глумца Кина, и гледамо га како се облачи у кругу својих посетилаца. Прва је визита леди Јелена. Она улази на тајна врата и уверава младог глумца о својој љубави.

Љубавници су у великој забуни кад чују, да на вратима лупају два неочекивана пријатеља, гроф Кефелд и војвода галски. Овај први прати сваки корак своје сестре, те гледа, кад је ова умакла кроз тајна врата, подазриво на све стране, не ће ли наћи каква трага од леди Јелене. Он га је и напао; то беше једна лепеза, коју јој је војвода галски даровао. Али војвода се чини да не опажа, а брат јеленин, кад опази, крије лепезу одјеленина заручника. У дијалогу, који сад следује међу војводом и Кином, исповеда му овај како љуби, — наравно илатонично — Леди Јелену, и како се од свију супарника боји само њега. Војвода подазриво мери осећаје свога заштитника, и на молбу његову, да не улази у ложу јеленину, кад игра, јер му сам призор тај по-мукује крв и чини га неспособним за игру, смени се горди аристократа на ту чудновату „часију“. Кин је уврсћен до срца, и не ће да игра и ако је кућа дунком пунा. Али у последњем тренутку сећа се, да је приход своје представе наменио сиромашној акробатској породици.

(Свршиће се.)

П О З О Р И Љ Е

* (Народно позориште у Загребу:) „За 23. јануар о. г. била је заказана,“ као што „Nag. Nov.“ пишу: „по други представа опере „Дон Хуан.“ Кућа беше дунком пунा. Прође и 7 сахата, а представа се не поче. Публика чека и чека, а застор се ипак не диже. Кад је већ више од по сајата било прошло, публика узе својој праведној нестриљивости давати израза лупањем и викањем. На то се једва један пут диге застор и редитељ опере г. Фрајденпрах издаје на позорницу и објави „високоочиштованом објавништву“, да је заман дошло у позориште и заман три четврти сајата седило, јер је г. Лесићева „изненада оболела“, па да с тога не може бити представе. Шта сада? Није друго него да се иде кући. Али шта ће бити са плаћеним улазником? Да је ту било грозне вике и переда, сувишно је и споменути.“

* (Народно позориште у Загребу.) Писати критике о нашем позоришту, вели „Viennas“, теже је, него писати дипломатске ноте. Наше општинство? Бог би га знао! Критикујући комаде, мораш у нас нехотице критиковати општинство. Иронички смех позоришних староседилаца и уриебес миље галерије обара сву аристотелеву мудрост и естетику — критик је што и Касандра. Шта Шекснир, Молијер, Пија и „грозоморни“ му призори. Нестрој и бечке му будалаптине, то је опо — „тако ваља, то је право“. Познајем господина, драматомала, који гради све лудорије бечке до зла Бога, али при томе плеска, па се смеје, да му сузе на очи лете. Шта ћете? Напис позоришни организатори позивају се на лођију чина. Добро. То је изум Наполеона III., који је доживио Седан. Критик се бори даље на маленом чамцу против свију ветрова. Нека. На њебу му светли светла.“

* (Људевит Десоар.) У Берлину је умро 30. децембра п. г. Људевит Десоар, један од највећих драматских уметника. Рођен је у Познању год. 1810. од јеврејских родитеља. Приказивао је карактерне улоге у свима величим драмама европског репертоара.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

30. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТРРТАК 30. ЈАНУАРА 1875.

ВОЈНИЧКИ ВЕГУНАЦ.

Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Е. Сиглитетије, посрвио Рада Стратимировић.

О С О Б Е:

Гроф Монти, Талијанац	.	Лукић.
Драгиња, његова жена	.	Ј. Маринковићка.
Доловић, пуковник	.	Зорић.
Монтијев тајник	.	Вујић.
Сен Жеран, Француз	.	Божовић.
Ружа, драгињина собарица	.	М. Недељковићка.
Мекићка, ковачица, удовица	.	Ј. Поповићева.
Рајко, њен син	.	Ружић.
Грујица, њен син	.	Сајевић.
Јула, сродница мекићкина	.	Л. Хацићева.
Неситовић, семиклушки бележнике	.	Марковић.
Цветко, ковачки { шерти	.	Добриновић.
Миљко, кројачки { шерти	.	Божовић.
Колотер	.	*
Варошки комесар	.	Бунић.

Сељаци, војници, гости, коцкари, свирачи, стражак, ноћни блудници. — Збива се: прво одељење у Семилушу, друго одељење у Милану, треће одељење у Пешти.

Попитовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први а сада већ и други део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 саахата пре подне.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а вр. у српској народној звдружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

БОЛУЈЕ: Ј. САЈЕВИЋКА, Н. НЕДЕЉКОВИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.